

4. Сиротенко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. *Управління школою*. 2003. № 10. С. 24–65.
5. Словник методиста : методичний посібник / уклад. В. В. Волканова. Київ, 2008. 192 с.

References:

1. Krutiy K. L., Funktikova O. O. (2010) Doshkil'na osvita: slovnyk-dovidnyk: ponad 1000 terminiv, ponyat' ta nazv. [Preschool education: dictionary-reference: more than 1000 terms, concepts and names.] Zaporizhzhya : LLC "LIPS" LTD. 324 s. [in Ukrainian].
2. Kolechenko A. K. (2006) Enciklopediya pedagogicheskikh tekhnologiy : posobie dlya prepodavateley. SPb.: KARO, 368 s. [in Russian].
3. Piekhota O. M., Kiktenko A. S., Lyubarska O. M. (2002) Osvitni tekhnologii : navch.-metod. posib. [Educational technologies: teaching method book]. Kyiv : A.S.K. 255 s. [in Ukrainian].
4. Syrotenko G. O. (2003) Suchasnyi urok: interaktyvni tekhnologii navchannya. *Upravlinnya shkolyu*. № 10 [Modern lesson: interactive learning technologies. School management]. № 10. 24–65 s. [in Ukrainian].
5. Slovnyk metodysta : metodychy posibnyk / uklad. V. V. Volkanova. (2008) [Dictionary of the Methodist: methodical manual / comp.V. V. Volkanova]. Kyiv, 192 s. [in Ukrainian].

Shaparenko Kh. A., Bakumenko T. K. Use of "Critical Thinking" technology as a means of personal self-development and self-improvement of students of pedagogical institutions of higher education.

The features of educational technology "Critical Thinking", based on the initial position that the perception of any information depends on previous personal experience, the essence of "critical thinking" as a multidimensional world view, "actualization", "reflection", "preschool education specialists self-development", "personal self-improvement" are revealed in the article.

The parameters of critical thinking are listed by the author of the article and the signs by which you can recognize yourself as a critical thinking person are named, the critical thinking sequence are described, and mental actions that are formed during the use of technology are named, too. The special educational activities with students, based on the technology of critical thinking and guidelines for discussion on moral and ethical issues in order to form in applicants the basics of critical thinking in the face of the media and the Internet are proposed.

The main techniques of critical thinking used during lectures are described, and examples of tables that should be used to work with information are given.

Methods of analysing information related to the same topic, but coming from different sources, are considered separately. Useful advice for the teacher on the formulation of questions to students in the process of working with different sources of information in order to form their critical thinking.

The basic rules of discussion as a technique of "Critical Thinking" are revealed in the article; the basic rules of planning a discussion are explained, and several options for the development of educational topics based on discussion are listed.

Special attention is paid to the disclosure of requirements for the personality of the teacher who uses the technology of "Critical Thinking", its functions in the process of organizing educational interaction with students, disclosing techniques to motivate students to obtain the necessary knowledge in the process of working with information. The leading directions of the organization of interaction with students in order to promote the formation of the critical thinking foundations as a basis for personal self-improvement are presented.

Key words: *critical thinking, parameters of critical thinking; brainstorm, extended lecture, discussion, actualization, reflection, senkans, preschool education specialists self-development, personal self-improvement.*

УДК 374.091.31-059.2:62/69

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.83.46>

Шевченко О. А.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ В ГУРТКАХ ПОЧАТКОВОГО ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У дослідженні висвітлено три основні цільові аспекти розвитку початкового технічного профілю, серед яких – соціальний, психологічний, дидактичний.

Тема розвитку сучасного змісту для початкового технічного напрямку позашкільної освіти потребує системного вивчення підходів до розвитку окремих напрямів позашкільної освіти, зокрема підходів, орієнтованих на особистість.

Проаналізовано поняття "компетентність". Сутність цього терміна передає здатність використовувати набуті знання, уміння та навички в життєвих ситуаціях. Особистісно-орієнтований підхід сформувався під час переходу від авторитарної освіти до радянської доби й передбачив оновлення освітньої парадигми, шукаючи онтологічні, ціннісні та методологічні основи освіти.

Установлено, що особливими характеристиками особистісно-орієнтованого підходу до проектування навчального процесу є суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників освітнього процесу, умови для самореалізації особистості, активізація самосвідомості особистості, розвиток зовнішніх і внутрішніх причин навчання учнів, задоволеність вирішенням навчальних завдань у співпраці з іншими дисциплінами; умови для самовідновлення, самооцінки та саморегуляції діяльності всіх учасників освітнього процесу.

Зміст гуртків технічного профілю на початковому ступені орієнтований на школярів початкових класів. Для правильного впровадження діяльносного підходу в навчальний процес варто враховувати такі принципи: організована діяльність вихованця повинна надавати простір для їх негайного розвитку; засвоєння вихованцем знань має бути результатом творчих пошуків дитини під керівництвом педагога; завданням педагога є сформулювати питання, відповіді на які необхідно знайти в спільній діяльності, зовнішня мотивація знань вихованців змінюється внутрішньою мотивацією та активними стимулами до постановки навчальних цілей, учень є суб'єктом навчального процесу в гуртку.

Уточнено, що культурологічний підхід до формування змісту освіти ґрунтується на використанні комплексу методологічних прийомів, що забезпечують аналіз соціально-психологічних факторів освіти з точки зору культурологічних концепцій, що формують системи: культуру, культурні моделі, норми й цінності, спосіб життя, діяльність і культурні інтереси.

Запропоновано принципи-критерії сучасного утримання гуртків з початкового технічного профілю: гнучкість змісту відповідно до потреб учнів; вивчення змісту навчання на основі компетентності в майбутньому; орієнтація змісту освіти на функціональне використання набутих знань; зміст освіти повинен орієнтуватися на формування особистісних і культурних цінностей і ціннісно-сміслових орієнтацій вихованця.

Ключові слова: сучасні підходи, гурток, початковий технічний профіль, заклад позашкільної освіти.

Необхідність визначення сучасного змісту для гуртків початкового технічного профілю, які є частиною науково-технічного напрямку позашкільної освіти, пов'язана з поступовим переходом суспільства до інтелектуально-творчої діяльності в сучасному світі. Тобто нинішні темпи розвитку науки, техніки й технологій вимагають для молодого покоління абсолютно нових компетенцій у багатьох сферах. Уже зараз значна кількість спеціальностей у різних галузях потребує більше знань і навичок, ніж навчання в певній сфері. Тому навчання вихованців у гуртках початкового технічного профілю має бути спрямовано на розвиток їхньої компетентності у сфері науково-технічної творчості та підготовку до профільної освіти.

Мета статті – висвітлити три основні цільові аспекти розвитку початкового технічного профілю, серед яких – соціальний, психологічний, дидактичний; проаналізувати поняття “компетентність”.

Важливим чинником модернізації змісту освіти є технологічно-інтенсивна еволюція, що призводить до того, що дуже скоро найпопулярнішими й перспективнішими професіоналами на планеті стануть програмісти, ІТ-спеціалісти, інженери, високотехнологічні фахівці тощо. Це професії, які навіть важко уявити, усе буде пов'язано з новітніми технологіями та високотехнологічним виробництвом.

Варто зазначити, що підготовка вихованців до продовження освіти й майбутньої професійної діяльності визначає оволодіння ними в процесі навчання низкою важливих характеристик: аналітичним, творчим і системним мисленням, міжгалузевим спілкуванням, мовними навичками та культурними традиціями в багатозадачності й динамічності, уміння ефективно працювати в команді, знання інформації та спілкування.

Водночас аналіз теоретичних напрацювань щодо впровадження ефективного освітнього процесу в сучасних умовах дав нам змогу виділити три основні цільові аспекти розвитку змісту програм початкового технічного профілю:

– соціальний – мета організації групової роботи над початковим технічним профілем – це навмисний вплив на формування творчого й інтелектуального потенціалу кожної дитини та прагнення повною мірою використовувати індивідуальні здібності кожного вихованця (Н. Бібік, Г. Васьківська, О. Ляшенко, І. Осмоловська, О. Савченко, Н. Шиян та ін.).

– психологічний – мета організації навчання в гуртках орієнтована на забезпечення сприятливих умов для переходу до суб'єкт-суб'єктних взаємин у системі «вихованець-педагог», яка ґрунтується на спільній виробничій діяльності педагога та вихованця, забезпечуючи саморозвиток (І. Бех, Л. Виготський, М. Гузик, Л. Занков, В. Огнев'юк та ін.).

– дидактичний – мета навчального процесу в гуртку полягає у створенні необхідних умов для виявлення здібностей та інтересів вихованців і їхнього розвитку шляхом реалізації набору методів, форм і засобів навчання, які відбираються з урахуванням індивідуальних потреб і здібностей вихованців. Найважливішим засобом досягнення цієї мети є надання вихованцям можливості вибору (Н. Буринська, В. Буряк, С. Гончаренко, В. Кизенко, В. Паламарчук, О. Савченко, О. Ярошенко та ін.).

Водночас питання розвитку сучасного змісту для початкового технічного напрямку позашкільної освіти потребує системного вивчення підходів до розвитку окремих сфер позашкільної освіти, зокрема підходів, орієнтованих на особистість, компетентність, діяльність, культуру та рефлексію. Учені відзначають, що положення й принципи цих підходів не суперечать один одному, але дають змогу максимально чітко представити фактори, необхідні для вирішення нашої проблеми.

Зауважимо, що термін “підхід” використовується для позначення “відправних тез”, що вказує на певну універсальну ідею, яка узагальнює сутність предмета. Науковий підхід виявляє ключове методологічне значення, яке відображає “проблеми належності суб'єкта до певної онтологічної сукупності явищ”. Сукупність явищ і наукової специфіки, яка описується в “термінах теоретичної побудови, є предметом дослідження з визначенням предмета ізольованого аналітичного дослідження. Визначення підходу відкривається в цьому випадку як виявлення системних зв'язків між поняттями, що належать до обраної парадигми” [2, с. 75].

Варто зазначити, що особистісно-орієнтований підхід на початку ХХІ століття стає фундаментальним у вітчизняній освіті, а педагогічна наука намагається сформувати парадигму особистісно-орієнтованої

освіти. До дослідників підходу можемо віднести таких науковців, як С. Подмазін, І. Бех, О. Дубасенюк, С. Сисоєва, А. Фасоля та ін.

М. Пришак зазначає, що особистісно-орієнтований підхід сформований у період переходу від авторитарної освіти до радянської доби та забезпечив оновлення освітньої парадигми, шукаючи онтологічні, ціннісні й методологічні основи освіти. Не дивно, що категорія “особистісно орієнтована освіта” значною мірою притаманна освітньому простору пострадянських держав. На противагу цьому, у європейській педагогіці ідеї особистісно орієнтованої педагогіки розвиваються не окремо, а в межах гуманістичної парадигми освіти [10, с. 126–127].

Л. Качалова виділила такі специфічні характеристики особистісно-орієнтованого підходу до організації навчального процесу: суб’єкт-суб’єктну взаємодію учасників освітнього процесу; забезпечення умов для самореалізації особистості; активізацію самопізнання особистості; забезпечення розвитку зовнішніх і внутрішніх причин навчання учнів; задоволеність процесом вирішення навчальних завдань у співпраці з іншими дисциплінами; створення умов для самовідновлення, самооцінки та саморегуляції власної діяльності всіх учасників освітнього процесу; учитель виступає в ролі наставника та фасилітатора [8, с. 65].

Після впровадження особистісно-орієнтованого підходу має відбутися розвиток у дітей мотивації до самореалізації, орієнтація на збагачення й завершення знань, усвідомлення особистої потреби оволодіти набором знань для подальшого життя, максимальний розвиток особистості дитини (навички та інтереси).

Н. Кузьменко, критикуючи особистісно-орієнтований освітній підхід, зазначає, що принципи цього підходу до “створення власної професійної ідеології (і життя) не випадково ґрунтуються на положеннях, які не можуть гармоніювати із зовнішнім світом або із самим собою. І ця угода має бути вигідною як для людини, так і для суспільства, з яким вони взаємодіють” [9, с. 5].

Таким чином, основа для забезпечення особистісно орієнтованого підходу до визначення змісту гурткової роботи для вихованців у початковому технічному профілі передбачає створення її основних і варіативних складників, навчання когнітивного середовища розвитку для виявлення навичок і суб’єктивних потреб кожного вихованця, а також співпраця та діалог між суб’єктами освітнього процесу.

У сучасних умовах значний вплив на формування парадигми розвитку освіти має підхід до навичок, орієнтація яких є одним зі шляхів реформування змісту позашкільної освіти й освітніх технологій і відповідає сучасним вимогам інтеграції у світову освіту. Зокрема, новий Закон України “Про освіту” (2017) визначає головну роль у навчальному процесі всіх здобувачів за компетентнісним підходом [13].

Проблеми впровадження в освітній процес компетентнісного підходу досліджувалися такими вітчизняними вченими, як І. Бех, Л. Буркова, О. Овчарук, Л. Хоружа та ін.

О. Глузман пропонує таке визначення поняття “компетентність” – здатність застосовувати отримані знання та навички, виконувати певну діяльність, виконувати завдання чи роботу, успішно задовольняти індивідуальні й суспільні потреби [6, с. 52].

Національна рамка кваліфікацій використовує таке формулювання терміна “компетентність” – “здатність особи виконувати певний вид діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності та інші особисті якості” [14] (Про затвердження Національної рамки кваліфікацій, 2011). У Законі України “Про освіту” [13] (Закон України “Про освіту”, 2021) компетентність визначається як “динамічне поєднання знань, умінь, навичок, способів мислення, точок зору, цінностей, інших особистісних якостей, що характеризують здатність людини успішно соціалізуватись для подальшої навчальної діяльності”.

Різні вживання терміна “компетентність” у науковому контексті частково суперечать один одному. Але, незважаючи на повне розмаїття поглядів на сутність цього терміна, більшість визначень підкреслює “здатність застосовувати в реальних ситуаціях набуті знання, уміння, навички тощо”. Компетентнісний підхід в освіті є центром освітнього процесу формування та розвитку особистісних компетентностей [10, с. 126–127].

На думку І. Беґа, компетентнісний підхід покликаний забезпечити перетворення учня із суб’єкта навчання на суб’єкт практичної діяльності й навмисне перетворення дійсності [1, с. 5–7].

На думку В. Могилевської, практичну реалізацію компетентнісного підходу в процесі позашкільної освіти варто здійснювати у двох напрямках: оновлення змісту освіти й розробка методики навчальної діяльності. Зміст гурткової роботи відображено в навчальній програмі, кінцева мета якої має включати духовний та інтелектуальний багаж вихованця, цінності, культурну спрямованість. Цілі навчальної програми повинні розкривати шляхи розвитку ключових компетентностей для досягнення мети [8, с. 266–274].

Підхід діяльності, на думку Т. Молнар, – це “організація навчального процесу, у якій основна увага приділяється активній, різноманітній, продуктивній, навчально-пізнавальній діяльності вихованців. Вона включає навчання для отримання необхідної інформації, виявлення проблем, пошуку шляхів їх раціонального вирішення, вміння практично мислити, застосування набутих знань для вирішення нових проблем” [9, с. 76–79].

Згідно з аналізом історико-педагогічних джерел, поняття “підхід до діяльності” в педагогіці, філософії та психології з’явилося пізніше в працях провідних науковців. Так, Я. Коменський у XVII ст. помітив, що дитина звикає до діяльності через діяльність. Згодом К. Ушинський розглядає діяльність як основу навчально-тренувальної діяльності, що ґрунтується на ключових законах психічних процесів дитини, згідно з якими прагнення здобувачів до діяльності закладено в природі дитини [11, с. 253–255].

Діяльнісний підхід до формування змісту освіти в гуртках початкового технічного профілю визначає специфіку організації навчально-пізнавальної діяльності дітей молодшого шкільного віку. Цей підхід ґрунтується на позиції, що психіка людини нероздільна від своєї діяльності й зумовлена саме нею. За такого підходу діяльність розглядається як запланована діяльність людини в процесі взаємодії із зовнішнім світом, яка залучає дитину до вирішення життєво-важливих завдань. Завдання педагога, згідно з підходом діяльності, полягає у використанні ефективних технологій навчання, які відбираються відповідно до визначених цілей і прогнозованих результатів [7].

Оскільки зміст гуртків початкового технічного профілю орієнтований на учнів молодшого шкільного віку, упровадження діяльнісного підходу в навчальний процес передбачає врахування низки істотних психолого-педагогічних принципів:

- основою навчальної діяльності в кабінетах гуртка має бути спеціально організована діяльність вихованця, яка повинна забезпечити простір для його найближчого розвитку;
- засвоєння вихованцем знань має бути результатом творчих пошуків дитини під керівництвом педагога;
- завдання педагога – давати не готові відповіді, а питання, відповіді на які необхідно знайти в спільній діяльності;
- зовнішня мотивація знань вихованців змінюється внутрішньою мотивацією та активними стимулами для постановки навчальних цілей, пошуку шляхів і методів самонавчання;
- учень з'являється як суб'єкт навчально-виховного процесу в гуртку.

Метою розвитку особистості дитини є не сухе засвоєння знань, а розвиток практичних навичок, розвиток уміння здобувати знання як ключову компетентність, що забезпечує розвиток усіх інших [9, с. 76–79].

Культурологічний підхід важливий на цьому етапі розвитку освіти в умовах комп'ютеризації публічного простору.

Культурологічний підхід до формування змісту освіти ґрунтується на використанні набору методологічних прийомів, які забезпечують аналіз соціально-психологічних факторів освіти з точки зору культурологічних концепцій, що формують системи: культуру, культурні моделі, норми та цінності, спосіб життя, діяльність і культурні інтереси.

Тобто формування змісту й методів навчання визначається системою знань на певному соціокультурному тлі з урахуванням культурних закономірностей розвитку людства та суспільства, функціональних відносин і відносин [11, с. 253–255].

Учені стверджують, що в сучасних умовах розвитку освіти рефлексивний підхід важливий для активізації механізмів розвитку особистості в результаті їхньої навчальної діяльності, бачення учнів як суб'єкта освіти й суб'єкта власного життя. Усвідомлення саморозвитку дітей як важливого завдання підвищує внутрішню мотивацію навчального процесу, формуючи вміння розрізняти поточні та майбутні цілі в саморозвитку [12].

Застосування рефлексивного підходу в процесі формування змісту гурткової роботи початкового технічного профілю має забезпечити перетворення змісту освіти на засіб розвитку здатності до свідомого навчання в процесі розвитку, що створить сприятливі умови для творчого навички. У процесі формування змісту освіти в гуртку педагог повинен передбачити різні шляхи досягнення освітньої мети, вибір якої залежить від вихованця, формуючи самостійність та оригінальність, самовизначення, самоаналіз і відповідальність за особистий вибір.

Виходячи з представлених підходів, ми пропонуємо виділити принципи-критерії сучасного утримання гуртків з початкового технічного профілю:

- гнучкість змісту відповідно до особистих потреб, запитів і здібностей вихованців;
- вивчення змісту навчання на основі компетентності в майбутньому;
- орієнтація змісту освіти на функціональне використання набутих знань (практичний напрям знань, їх практична й особистісна значимість); фундаментальний характер знань і навичок – відбір змісту освіти повинен урахувати можливість здобуття нових знань на основі раніше набутих знань;
- актуальність знань – зміст освіти повинен відповідати вимогам суспільства та відображати сучасні реалії;
- діяльність вихованців – зміст навчання повинен включати активну діяльність дитини в процесі вирішення життєво важливих завдань;
- зміст освіти має бути орієнтований на формування особистісних і культурних цінностей і ціннісно-смыслових орієнтацій вихованців.

Висновки. Ураховуючи вищезазначені критерії формування сучасного змісту гурткової роботи з початкового технічного профілю та зміни традиційної творчо-технічної діяльності, ми бачимо необхідність відповідних змін у системі позашкільної освіти, зміст якої повинен відображати сучасні вимоги й індивідуальні потреби у державі та світі.

Таким чином, сучасний ринок праці вимагає радикального перегляду навчальних програм у початковому технічному профілі, який відіграє важливу роль у підготовці дітей молодшого шкільного віку до нових ролей у суспільстві, оволодінні ними технологіями та навичками, які можуть задовольнити їхні потреби в суспільстві.

Використана література:

1. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу у педагогіці. *Виховання і культура*. 2009. № 1–2 (17–18). С. 5–7.
2. Велитченко Л. К. Методологічна сутність категорії підходу в науковому дослідженні. *Психологія та педагогіка*. 2009. № 2. С. 72–79.
3. Глузман О. В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості. *Психологія та педагогіка*. 2009. № 2. С. 51–60.
4. Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 436 с.
5. Качалова Л. П., Качалов Д. В., Качалов А. В. Личностно-ориентированный подход в образовании: педагогика личности : пособие к спецкурсу. Шадринск : Шадринский дом печати, 2007. 82 с. С. 65.
6. Кузьменко Н. Особистісно орієнтований підхід в сучасному навчально-виховному процесі ВНЗ. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія "Педагогіка"*. 2016. Вип. 4.
7. Левченко Т. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах. Вінниця : Нова книга, 2002.
8. Могилевська В. М. Дидактичні засади освітньої діяльності закладів позашкільної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. Вип. 56–57 (109–110). С. 266–274.
9. Молнар Т. Діяльнісний підхід до організації навчального процесу в початковій школі. *Молодь і ринок*. 2016. № 1 (132). С. 76–79.
10. Прищак М. Д. Порівняльний аналіз особистісно орієнтованого, компетентнісного та комунікативного підходів в освіті. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2018. № 6. С. 124–133.
11. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : у 2 т. / пер. з рос. ; ред. кол. : В. М. Столетов (голова) та ін. Київ : Рад. школа, 1983. С. 253–255.
12. Формування змісту профільного навчання: теоретико-методологічний аспект : колективна монографія / авт. кол. : Г. О. Васківська, В. І. Кизенко, С. В. Косянчук, О. В. Барановська та інші ; за наук. ред. докт. пед. наук Г. О. Васківської. Київ : КОНВІ ПРІНТ 2018. 260 с.
13. Про освіту : Закон України від 23.04.2021 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
14. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1341. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/244824068>.

References:

1. Bekh I. D. (2009) Teoretyko-prykladnyi sens kompetentnysnoho pidkhodu u pedahohitsi [Theoretical and applied meaning of the competence approach in pedagogy]. *Education and culture* № 1–2 (17–18). s. 5–7 [in Ukrainian].
2. Velytchenko L. K. (2009) Metodolohichna sutnist katehorii pidkhodu v naukovomu doslidzhenni. [Methodological essence of the category of approach in scientific research.] *Psychology and pedagogy* № 2, s. 72–79, s. 75 [in Ukrainian].
3. Hluzman O. V. (2009) Bazovi kompetentnosti: sutnist ta znachennia v zhyttievomu uspihku osobystosti [Basic competencies: the essence and significance in the life success of the individual]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/bazovi-kompetentnosti-sutnist-ta-znachennya-u-zhyttievomu-uspihu-osobystosti/viewer> (data zvernennia: 26.09.2021) [in Ukrainian].
4. Dubaseniuk O. A. (2012) Profesiina pedahohichna osvita: osobystisno oriientovanyi pidkhid. [Professional pedagogical education: a personality-oriented approach]. Zhytomyr: ZhDU im. I. Franka 436 s. [in Ukrainian].
5. Kachalova L. P., Kachalov D. V., Kachalov A. V. (2007) Lichnostno-orientirovannyiy podhod v obrazovanii: pedagogika lichnosti [Personality-oriented approach in education: personality pedagogy] Special course manual; Shadrinsk: Izd-vo "Shadrinskiy dom pečhati". 82 s., s. 65 [in Russian].
6. Kuzmenko N. Osobystisno oriientovanyi pidkhid v suchasnomu navchalno-vykhovnomu protsesi VNZ. [Personality-oriented approach in the modern educational process of higher education] *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Pedahohika*. 2016. Vyp. 4. URL: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/visnik_4_2016_pdn.pdf (data zvernennia: 20.09.2021) [in Ukrainian].
7. Levchenko T. (2002) Rozvytok osvity ta osobystosti v ryznykh pedahohichnykh systemakh. [Development of education and personality in different pedagogical systems] *Vynnytsia: Nova knyha*. s. 510 [in Ukrainian].
8. Mohilevska V. M. (2017) Dydaktychni zasady osvitnoi diialnosti zakladiv pozashkilnoi osvity. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*. [Didactic principles of educational activity of out-of-school education institutions. Pedagogy of creative personality formation in higher and general education schools] *Vyp. 56–57 (109–110)*. S. 266–274. s. 510 [in Ukrainian].
9. Molnar T. (2016) Diialnisnyi pidkhid do orhanizatsii navchalnoho protsesu v pochatkovii shkoli. [Activity approach to the organization of the educational process in primary school] *Youth and the market* № 1 (132). S. 76–79 [in Ukrainian].
10. Pryshchak M. D. (2018) Porivnialnyi analiz osobystisno oriientovanoho, kompetentnysnoho ta komunikatyvnoho pidkhodiv v osviti. [Comparative analysis of personality-oriented, competence-based and communicative approaches in education.] *Bulletin of Vinnytsia Polytechnic Institute*. № 6. S. 124–133, S. 126–127 [in Ukrainian].
11. Ushynskiy K. D. (1983) Vybrani pedahohichni tvory: v 2-kh t. / K. D. Ushynskiy [Selected pedagogical works: in 2 volumes KD Ushinsky]; per. z ros. / red kol.: V.M. Stolietov (holova) [ta in.]. K.: Rad. Shkola. S. 253–255 [in Ukrainian].
12. Formuvannia zmistu profilnoho navchannia: teoretyko-metodolohichnyi aspekt [Formation of the content of profile education: theoretical and methodological aspect]: kol. monohrafiia / [avt. kol.: H. O. Vaskivska, V. I. Kyzenko, S. V. Kosianchuk, O. V. Baranovska, ta inshi.]; za nauk. red. d-ra ped. nauk H. O. Vaskivskoi. – Kyiv, KONVI PRINT. – 260 s. [in Ukrainian].
13. Zakon Ukrainy "Pro osvitu" [Law of Ukraine "On Education"] № 2145-VIII. Redaktsiia vid 23.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (data zvernennia: 15.09.2021) [in Ukrainian].
14. Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [On approval of the National Qualifications Framework. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine] № 1341 vid 23.11.2011. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/244824068>.

Shevchenko O. A. Modern approaches to the modernization of the content of education in the circles of the initial technical profile

The study highlights three main target aspects of the development of the initial technical profile, including: social, psychological, didactic.

The topic of modern content development for the initial technical direction of preschool education requires systematic study of approaches to the development of certain areas of preschool education, in particular, approaches focused on personality.

The concept of "competence" is analyzed. The essence of this term conveys the ability to use the acquired knowledge, skills and skills in life situations. A personality-oriented approach was formed during the transition from authoritarian education to the Soviet era and provided for the renewal of the educational paradigm, looking for ontological, value and methodological foundations of education.

It is established that special characteristics of personality-oriented approach to designing of educational process are: subject-subject interaction of participants of educational process, created conditions for self-realization of personality, activation of self-consciousness of personality, development of external and internal reasons of learning of students, satisfaction with solution of educational tasks in cooperation with other disciplines; create conditions for self-renewal, self-esteem and self-regulation of the activities of all participants in the educational process.

The content of technical profile circles at the initial level is focused on primary school students. To properly carry out an active approach to the educational process, the following principles should be taken into account: organized activities of the student should provide space for their immediate development; learning knowledge should be the result of a child's creative quest under the guidance of a teacher; the task of the teacher is to formulate questions that need to be answered in common activities, the external motivation of the students knowledge is changed by internal motivation and active incentives for setting educational goals, the student is the subject of the educational process in the circle.

It is clarified that the cultural approach to the formation of the content of education is based on the use of a complex of methodological techniques that provide an analysis of social and psychological factors of education from the point of view of cultural concepts that form systems: culture, cultural models, norms and values, lifestyle, activities and cultural interests.

The principles-criteria of modern retention of circles from the initial technical profile were proposed: flexibility of content according to the needs of students; study of learning content based on competence in the future; orientation of the content of education to the functional use of acquired knowledge; the content of education should focus on the formation of personal and cultural values and value-meaning orientations of the student.

Key words: modern approaches, circle, initial technical profile, after-school education institution.

УДК 784:378.147.016(477.82)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.83.47>

Штихалюк В. І., Павлюк Н. М., Калашнюк В. М.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ВОКАЛЬНОЇ МЕТОДИКИ М. МИКИШІ

Розглянуто основні засади вокальної методики М. Микиші. Визначено сутність понять "резонатор", "тембр", "резонансовий пункт", "атака звуку", "цілеспрямований співацький звук", "вокально-художній звук".

Резонатор трактується авторами як система, здатна здійснювати коливання максимальної амплітуди (резонувати) під впливом зовнішньої сили певної частини її форми. До резонаторів належить порожнина рота і носа, гайморові та лобні порожнини, а також грудна клітка. Зазначено, що від уміння використовувати резонатори в процесі співу цілком залежить тембр голосу, тобто відтінок забарвлення, характер, за яким відрізняються звуки однієї висоти від звуків іншої й завдяки якому звучання одного інструмента чи голосу відрізняється від звучання іншого.

Підкреслено роль співацької позиції у формуванні голосового апарату як місця, точки психофізичного відчуття оптимального резонансу. Олександр Мишуга називав її резонансовим пунктом, завдяки якому гучність голосу може максимально посилитися й набрати потрібного забарвлення завдяки резонуванню всіх твердих і м'яких резонаторів голосового апарату.

Зосереджено увагу на понятті атаки звуку, її видів та особливостей застосування певного виду атаки у вокально-технічній роботі вокаліста.

Зазначено, що деякі педагоги-вокалісти практикують так звану чутливу атаку звуку. Але такий вид атаки викликає дистонацію – підвищення звуку голосу. Найдоцільнішим є цілеспрямований співацький звук. Автори розуміють його як активний, спрямований до співацької позиції – резонансовий звук, коли торкання повітряно-звукового струменя, "укол" голосної чи приголосної робиться стакатовано, без в'їждження.

В основі вокально-художнього звука, а отже, і співу лежать вокальні голосні А, Е, І, О, У, И й носові О^н, Е^н французької вимови, які сприяють виробленню техніки звучання носозубного резонансу (маски). Вокальна азбука поділяється на голосні, складні голосні, півголосні й приголосні (вокальні голосні А, Е, І, О, У, И (О^н і Е^н); складні голосні І+А=Я, І+У=Ю, І+І=Ї; півголосні Г, Ж, З, М, Н і Х).

Зосереджено увагу на вимові приголосних у сполученнях із голосними. Вимова всіх приголосних має бути чіткою, ясною, виразною, бо від неправильності або нечіткості їх звучання в процесі співу втрачають свої якості насамперед дикція, слово та зміст виконуваного твору. У результаті дослідження проаналізовано й визначено формулу правильно-художнього звучання кожної вокальної голосної та приголосної.

Ключові слова: резонатор, резонансовий пункт, тембр, атака звуку, цілеспрямований співацький звук.